

RODNA ANALIZA

Programa za unapređenje konkurentnosti privrede **za 2025. godinu**

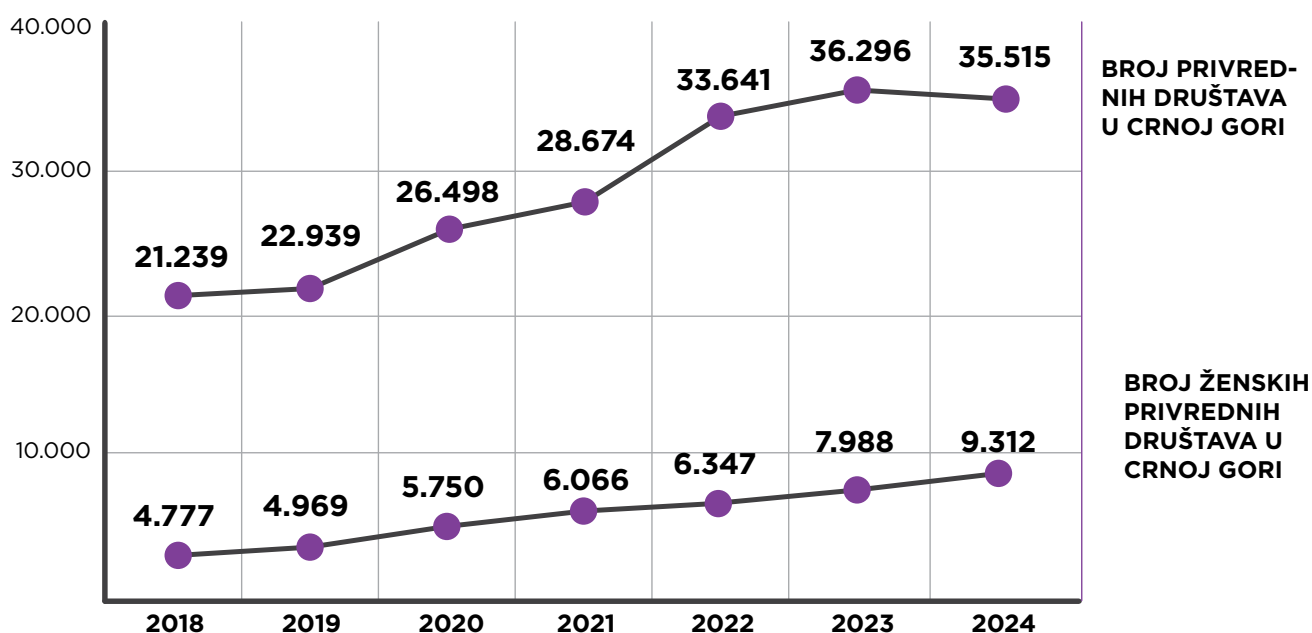
UVOD: ŽENSKO PREDUZETNIŠTVO U CRNOJ GORI

U prethodnih sedam godina ukupan broj ženskih privrednih društava konstantno je rastao u apsolutnom broju. Ženska privredna društva su privredna društva u vlasništvu žena i privredna društva kojim upravljaju žene (primjenjujući principe definicije MEST IWA 34). Radi se o jasnom nastavku trenda iz ranijih godina, pa je tako i u 2024. godini broj ženskih privrednih društava u apsolutnim brojkama porastao: sa 6.347 (kraj 2022. godine) na 7.988 (kraj 2023. godine) i 9.312 (kraj 2024. godine) što čini rast od čak 26%. Imajući u vidu da je ukupni broj privrednih društava koja su predala finansijske iskaze za 2024. manji nego godinu dana ranije, ostvareni apsolutni rast broja ženskih privrednih društava doveo je do znatnijeg povećanja njihovog učešća u ukupnom broju privrednih društava, čime je nastavljen rast koji je evidentan u dužem vremenskom periodu. Taj udio je porastao sa 18,87% na kraju 2022. godine na 22,01%, na kraju 2023. godine, **da bi na kraju 2024. godine iznosio 26,22% , što se može okarakterisati kao važan rast.**

Među novoregistrovanim privrednim društvima u vlasništvu žena primjetan je značajan udio onih koje su osnovale strane državljanke. Nažalost, ni ove godine, na osnovu javno dostupnih podataka, nije bilo moguće sprovesti detaljniju analizu. Posebno bi bilo korisno ispitati da li se iza ovih entiteta nalazi stvarna i održiva poslovna aktivnost ili je riječ o formalnom osnivanju primarno radi ostvarivanja prava na boravak u Crnoj Gori.

Analizom su obuhvaćena privredna društva, prepoznata primjenom međunarodne definicije MEST IWA 34, a koja su na vrijeme predala ispravan finansijski izvještaj za prethodne poslovne godine.

GRAFIKON 1:
Broj privrednih društava u Crnoj Gori

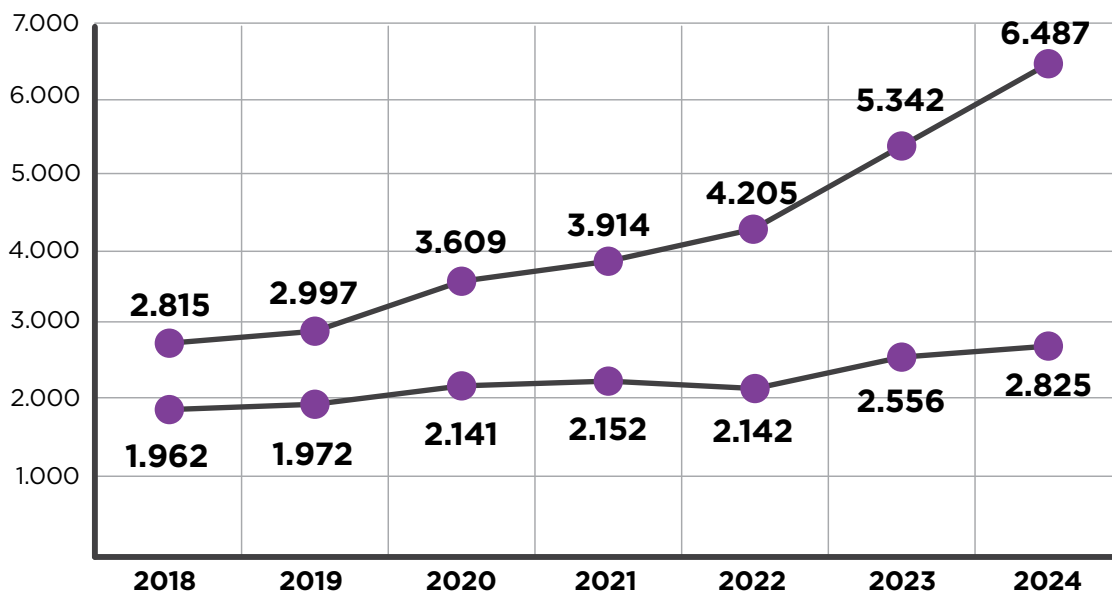

IZVOR: Vizuelizacija SCC na osnovu podataka Top Women Business Montenegro 25

U cilju realnog sagledavanja kretanje broja ženskih kompanija, napravljena je razlika između dvije grupe privrednih društava, koje prepoznaje definicija MEST IWA 34 – privredna društva u vlasništvu žena i ona kojima upravljaju žene. Na kraju 2024. godine u Crnoj Gori je poslovalo 6.487 kompanija u vlasništvu žena i 2.825 privrednih društava kojima upravljaju žene. Posmatrano po stopama rasta, kompanije u vlasništvu žena bilježe dinamičniji rast (21%) u odnosu na rast broja kompanija kojima upravljaju žene (11%)

GRAFIKON 2:

Broj privrednih društava u vlasništvu žena i onih kojima upravljaju žene u Crnoj Gori

IZVOR: Vizuelizacija SCC na osnovu podataka Top Women Business Montenegro 24

Analizirajući procentualno učešće u ukupnom broju privrednih društava, zaključuje se da udio privrednih društava u vlasništvu žena raste, uz priličan rast u prethodnoj godini. U istom periodu, udio privrednih društava kojima upravljaju žene takođe raste, ali sporije što može biti znak da, i pored nominalnog rasta, broj kompanija u kojima žene obavljaju upravljačku funkciju raste sporije. Imajući u vidu da se stvarna ekonomska uloga i uticaj žena najpotpunije ostvaruju kroz aktivno učešće u donošenju poslovnih odluka i upravljanju, navedena razlika predstavlja važan indikator za dalje praćenje.

Analiza Sekretarijata Savjeta za konkurentnost (SCC) pokazuje da privredna društva kojima upravljaju žene dominantno imaju problema kod pristupa finansijama¹, što je bio motiv za implementaciju projekta ŽIG Ženski biznis. Projekat podrazumijeva dodjelu žiga privrednim društvima koja ispunjavaju kriterijume definisane međunarodnim dokumentom za žensko preduzetništvo IWA 34. Već dvije godine projekat se uspješno realizuje u saradnji Sekretarijata Savjeta za konkurentnost i kompanije BI Communication. Do sada je izdato 280 žigova, a potpisano je 11 sporazuma o saradnji sa institucijama iz privatnog i javnog sektora, koje kroz svoje aktivnosti i programe pružaju podršku daljoj realizaciji i promociji projekta.

¹ SCC Mapa puta ka rodno odgovornoj investicionoj klimi u Crnoj Gori

PROGRAM ZA UNAPREĐENJE KONKURENTNOSTI PRIVREDE ZA 2025. GODINU

Program za unapređenje konkurentnosti privrede (Program), koji sprovodi Ministarstvo ekonomskog razvoja, u 2025. godini dodatno je usmjeren na jačanje otpornosti i konkurentnosti mikro, malih i srednjih preduzeća (MMSP), sa posebnim fokusom na podsticanje supstitucije uvoza i razvoj domaćih proizvodnih kapaciteta, naročito u sektoru prerade hrane. Program ima za cilj unapređenje produktivnosti, profitabilnosti i izvoznog potencijala MMSP, kroz investicije u adaptaciju objekata i nabavku savremene opreme, modernizaciju proizvodnih procesa, digitalizaciju i prelazak na cirkularne modele poslovanja.

Posebna pažnja posvećena je diversifikaciji i tehnološkom unapređenju prehrambene industrije, kao i razvoju zdravstvene industrije kao jedne od najbrže rastućih i visokoprofitabilnih grana. Program predviđa kombinaciju finansijske i nefinansijske podrške, koja se dodjeljuje putem javnog poziva, uključujući subvencije i mentoring usluge usmjerene na dijagnostiku poslovanja, izradu razvojnih planova i jačanje tržišne pozicije.

Dodatno, kroz posebne podsticajne mehanizme, Program podržava razvoj preduzetništva kod žena, mladih i osoba sa invaliditetom, čime doprinosi većoj inkluzivnosti, formalizaciji poslovanja i otvaranju novih radnih mjesta, uz istovremeno jačanje izvoznih kapaciteta i konkurentnosti crnogorske privrede

Za 2025. godinu Program je sadržao **tri programske linije finansijske podrške i jednu liniju nefinansijske podrške**, kroz koje su MMSP i preduzetnici mogli aplicirati za sredstva i to su:

1. Unapređenje proizvodnih kapaciteta u prehrambenoj industriji – podrška modernizaciji i tehnološkom unapređenju proizvodnih procesa u prehrambenom sektoru;
2. Podrška ženskom preduzetništvu – podrška poslovnim inicijativama žena kroz finansijske i nefinansijske instrumente;
3. Podsticaj održivog zdravstvenog razvoja – podrška projektima koji doprinose razvoju zdravstvenog sektora, uključujući inovacije i nove usluge;
4. Pružanje mentoring usluga.

Ukupan budžet predviđen za Program u 2025. godini iznosi 3,5 miliona EUR, sa jasno definisanim kriterijima i ulogom programa u unapređenju poslovnog ambijenta.

TABELA 1:
Pregled programskih linija za 2025. godinu

Programska linija	Ukupan budžet opredijeljen za realizaciju Programa za 2025. godinu	Ukupno odobrenih aplikacija	Od čega za privredna društva u vlasništvu žena	% odobrenih aplikacija za privredna društva u vlasništvu žena	Iznos dodijeljene podrške EUR	Od čega za privredna društva u vlasništvu žena	% odobrenog iznosa za privredna društva u vlasništvu žena	% iskorišćenosti opredijeljenih sredstava
Programska linija za unapređenje proizvodnih kapaciteta u prehrambenoj industriji	2.850.000,00	35	6	17,1%	2.579.985	369.636	14,33%	90,5%
Programska linija za podršku ženskom preduzetništvu	500.000,00	39	39	100,0%	527.734	527.734	100,00%	105,5%
Programska linija za unapređenje kapaciteta za proizvodnju medicinske opr.	150.000,00	4	0	0,0%	102.161	0	0,00%	68,1%
Ukupno	3.500.000	78	45	57,7%	3.209.879	897.369	28%	91,7%

- Program za unapređenje konkurentnosti privrede za 2025. godinu raspolagao je ukupnim budžetom od **3.500.000 EUR**, kroz tri programske linije. Ukupno je odobreno **78 aplikacija**, od čega se **45 odnosilo na privredna društva u vlasništvu žena, što čini 57,7% ukupno odobrenih aplikacija**.

- Ukupan iznos dodijeljene podrške iznosio je **3.209.879 EUR**, pri čemu je **897.369 EUR (28% ukupno dodijeljenih sredstava)** opredijeljeno za privredna društva u vlasništvu žena. Ukupna iskorišćenost budžeta na nivou Programa iznosila je **91,7%**, što ukazuje na visok stepen realizacije.

- Pored finansijske podrške, realizovana je i nefinansijska podrška kroz Programsku liniju za pružanje mentoring usluga (35.000 eura vrijednost programske linije). Mentorski program obuhvatio je 39 aplikacija, a u cjelosti je realizovan od strane ženskih privrednih društava, čime je dodatno osnažen njihov kapacitet za unapređenje poslovanja.

- **Struktura po programskim linijama:**

- **Programska linija za unaprjeđenje proizvodnih kapaciteta u prehrambenoj industriji**

- Najveći dio budžeta – **2.850.000 EUR** – bio je opredijeljen za ovu liniju. Odobreno je **35 aplikacija**, od čega je **6 bilo za privredna društva u vlasništvu žena (17,1%)**.

- Dodijeljeno je ukupno **2.579.985 EUR**, pri čemu je ženskim privrednim društvima pripalo **369.636 EUR (14,3% sredstava u okviru ove linije)**. Iskorišćenost budžeta iznosila je **90,5%**, što ukazuje na snažnu tražnju i kapacitet realizacije investicija u prehrambenom sektoru.

- **Programska linija za podršku ženskom preduzetništvu**

- Za ovu liniju bilo je opredijeljeno **500.000 EUR**, odobreno je **39 aplikacija**, a sve su aplikacije (100%) bile iz privrednih društava u vlasništvu žena, budući da je to bila i isključiva namjena programske linije. Ukupan iznos dodijeljene podrške iznosio je **527.734 EUR**, što predstavlja **105,5% inicijalno opredijeljenog budžeta**. Ova programska linija potvrđuje da postoji izražena potreba za ciljanim instrumentima podrške namijenjenim ženama u biznisu. Prekoračenje inicijalno planiranog budžeta i visok broj odobrenih aplikacija ukazuju na snažno interesovanje i rastuću preduzetničku aktivnost žena, ali i na činjenicu da su specifično dizajnirani finansijski mehanizmi ključni za prevazilaženje strukturnih barijera sa kojima se žene u poslovanju i dalje suočavaju.

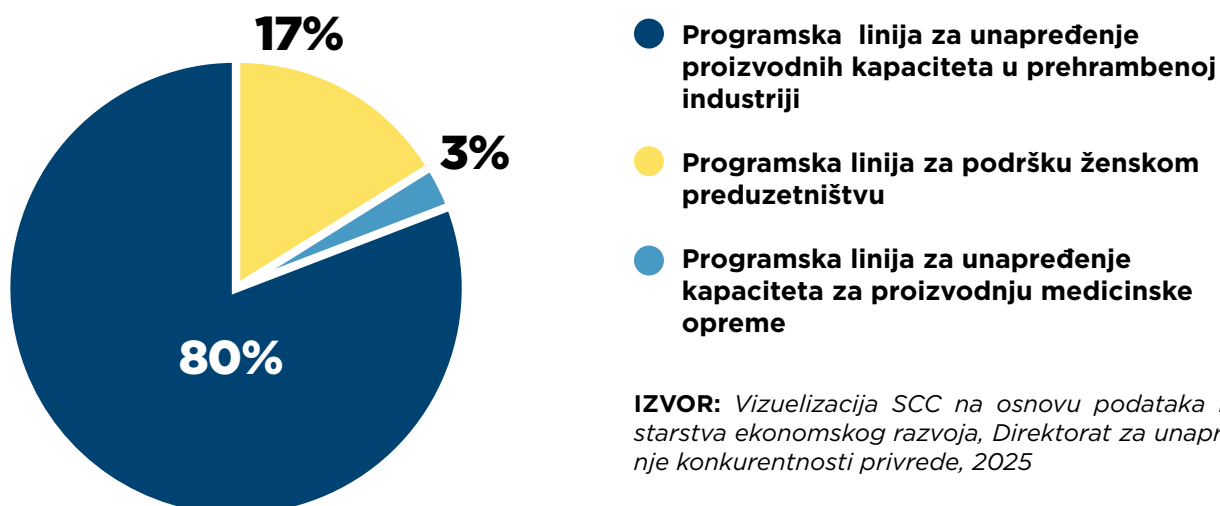
- **Programska linija za unapređenje kapaciteta za proizvodnju medicinske opreme**

- Za ovu liniju opredijeljeno je **150.000 EUR**, a odobrene su **4 aplikacije**. U ovoj programskoj liniji nije bilo odobrenih aplikacija za privredna društva u vlasništvu žena.

- Ukupno dodijeljena sredstva iznosila su **102.161 EUR**, uz iskorišćenost budžeta od **68,1%**, što ukazuje na ograničeniji obim prijava ili investicionih projekata u ovom sektoru.

GRAFIKON 3:

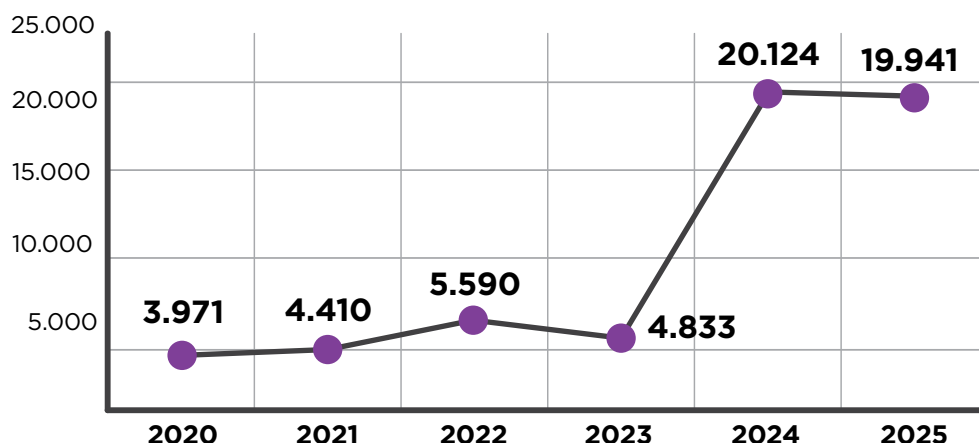
Udio pojedinih programskih linija u ukupno dodijeljenim sredstvima privrednim društvima u vlasništvu žena:

IZVOR: Vizuelizacija SCC na osnovu podataka Ministarstva ekonomskog razvoja, Direktorata za unapređenje konkurentnosti privrede, 2025

GRAFIKON 4:

Prosječan iznos odobrenih sredstava po jednoj aplikaciji

IZVOR: Vizuelizacija SCC na osnovu podataka Ministarstva ekonomskog razvoja, Direktorat za unapređenje konkurentnosti privrede, 2025. godina

U 2024. godini zabilježen je značajan **porast prosječne vrijednosti odobrenih sredstava po jednoj aplikaciji, koja je iznosila 20.124 eura** (Grafikon 4), dok je prethodnih godina prosječan iznos pojedinačne podrške bio 4.700 eura. Ovaj porast ukazuje na strateško opredjeljenje Ministarstva za 2024. godinu, koje se usmjerilo na pružanje veće podrške po pojedinačnom zahtjevu. Ovim pristupom nastojalo se omogućiti korisnicima da opredijeljena sredstva iskoriste za ozbiljnija ulaganja u unapređenje poslovanja, čime se podstiče dugoročan razvoj i povećanje konkurentnosti privrednih subjekata. Sličan nivo prosječne podrške zadržan je i u 2025. godini, kada je prosječan iznos po aplikaciji iznosio **19.942 eura**, što potvrđuje kontinuitet strateškog opredjeljenja ka snažnijoj, fokusiranoj finansijskoj podršci umjesto disperzovanih manjih grantova.

UPOREDNA ANALIZA ZA PERIOD 2020-2025. GODINE

U tabeli koja slijedi prikazani su podaci o ukupnim iznosima dodijeljene podrške po konkretnim programskim linijama, kao i iznosi dodijeljeni privrednim društvima u vlasništvu žena za period od 2020. do 2025. godine.

Na osnovu dostupnih podataka, može se zaključiti da je Ministarstvo ekonomskog razvoja svake godine prilagođavalo programske linije, kako bi one bile usklađene s aktualnim potrebama privrede. Fokus programa se iz godine u godinu mijenjao, i prilagođavao potrebama MMSP, a u 2025. godini akcenat je stavljen na unapređenje prerađivačkih kapaciteta kako bi se jačala domaća proizvodnja i smanjila uvozna zavisnost, a takođe shodno datim preporukama iz prethodne godine formirana je posebna linija za podršku ženskom preduzetništvu.

Podrška privrednim društvima koja su u većinskom vlasništvu žena se nastavlja, uz povećanje iznosa dodijeljenih sredstava

TABELA 2:**Uporedni prikaz programskih linija po godinama**

Godina	2020	2020	2021	2021	2022	2022	2023	2023	2024	2024	2025	2025
	Iznos dodijeljene podrške EUR	Od čega za privredna društva u vlasništvu žena	Iznos dodijeljene podrške EUR	Od čega za privredna društva u vlasništvu žena	Iznos dodijeljene podrške EUR	Od čega za privredna društva u vlasništvu žena	Iznos dodijeljene podrške EUR	Od čega za privredna društva u vlasništvu žena	Iznos dodijeljene podrške EUR	Od čega za privredna društva u vlasništvu žena	Iznos dodijeljene podrške EUR	Od čega za privredna društva u vlasništvu žena
Programska linija za unapređenje proizvodnih kapaciteta									1.923.972	464.835	2.579.985	369.636
Programska linija za podršku malim ulaganjima	89.358	55.427	569.331	246.925					430.782	171.666		
Programska linija za podršku digitalizaciji	177.305	77.202	95.844	54.940	215.952	84.380	191.340	86.706	172.804	58.429		
Programska linija - vaučeri za žene i mlade							153.384	90.842	117.229	69.790		
Programska linija za unapređenje inovativnosti	172.017	58.661										
Programska linija za uvođenje međunarodnih standarda	493.363	162.282	114.785	30.480	225.415	48.880						
Programska linija za podsticaj cirkularne ekonomije	4.830		4.628	-	-	-	32.613	10.000				
Programska linija za modernizaciju preradivačke industrije	39.932											
Programska linija za razvoja klastera	73.894											
Programska linija za podsticaj proizvodnih procesa	721.535	72.457	343.820	38.089								
Programska linija za razvoja zanatstva	2.871	2.871										
Programska linija za razvoja direktnih investicija	96.000	-										
Programska linija za nabavku opreme velike vrijednosti					797.263	280.049	994.478	254.815				
Programska linija za nabavku opreme male vrijednosti					759.859	307.105	794.131	314.849				
Programska linija za podršku internacionalizaciji					16.249	1.000	86.889	25.288				
Programska linija za početnike u biznisu					12.963	10.846	1.500	-				
Programska linija za marketing							131.562	48.781				
Programska linija za podršku ženskom preduzetništvu											527.734	527.734
Programska linija za unapređenje kapaciteta za proizvodnju medicinske opreme											102.161	
Ukupno finansijska podrška	1.871.104	428.899	1.128.410	370.434	2.027.701	732.260	2.385.898	831.281	2.644.787	764.719	3.209.879	897.369

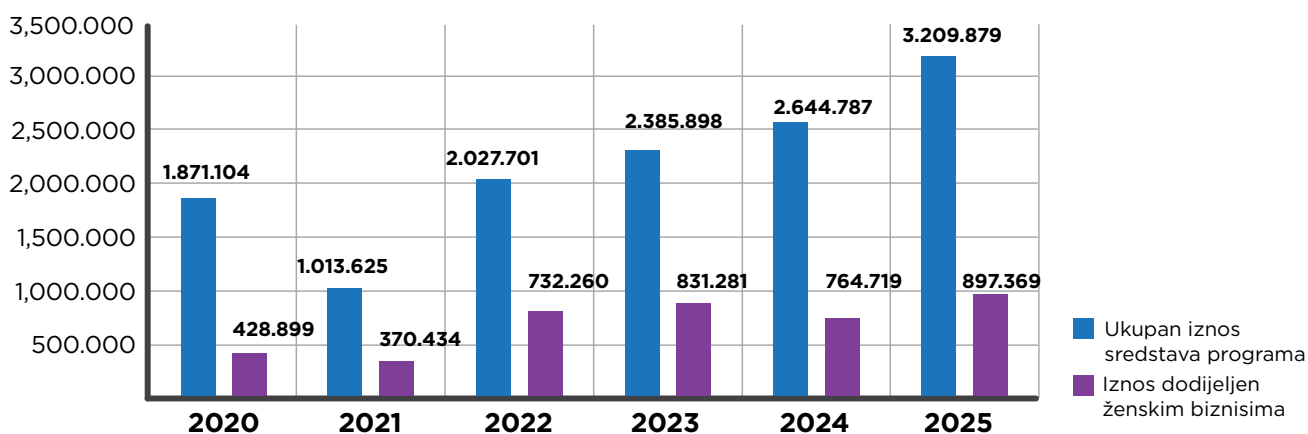
IZVOR: Ministarstvo ekonomskog razvoja, Direktorat za unaprjeđenje konkurentnosti privrede, 2020-2025

Na osnovu podataka prikazanih u Tabeli 2 i na Grafikonu 5, može se konstatovati da je u 2025. godini nastavljen pozitivan trend podrške crnogorskoj privredi. Ukupan iznos plasiranih sredstava kroz Program za unapređenje konkurentnosti povećan je za 22% u odnosu na prethodnu godinu – sa 2,64 miliona eura na 3,21 milion eura. Ovakav rast potvrđuje kontinuirano opredjeljenje da se obezbijede dodatni finansijski instrumenti za razvoj, modernizaciju i unapređenje poslovanja domaćih privrednih subjekata.

Kada je riječ o podršci ženskom preduzetništvu, u periodu od 2021. do 2023. godine bio je evidentan uzlazni trend, dok je u 2024. godini zabilježeno smanjenje obima podrške od 8%. U 2025. godini ponovo je nastavljen pozitivan trend, pa je tako plasirano 17% više sredstava za ženske biznise u odnosu na prethodnu godinu.

Važno je naglasiti da je u 2025. godini unaprijeđena i sama procedura sprovođenja Programa. Implementirane su preporuke iz prošlogodišnje Rodne analize Programa za unapređenje konkurentnosti koju je izradio SCC, čime je dodatno ojačana rodna komponenta programa. Žig „Ženski biznis“ prepoznat je kao validan kriterijum za dokazivanje rodne dimenzije, budžet programa je povećan, a uveden je i sistem vrednovanja svake pojedinačne aplikacije. Na taj način postignut je viši nivo transparentnosti, objektivnosti i kvalitativne procjene prijava u postupku dodjele sredstava.

GRAFIKON 5: Iznosi dodijeljene podrške po godinama

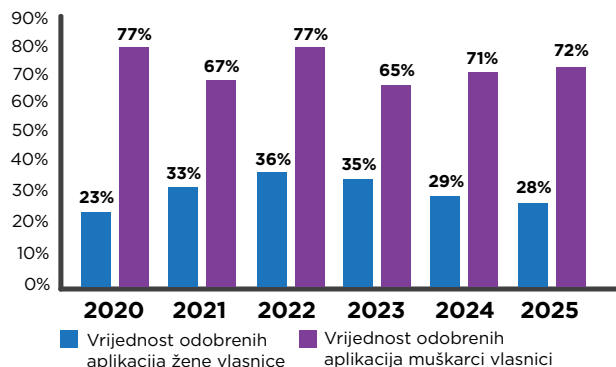
IZVOR: Vizuelizacija SCC na osnovu podataka Ministarstva ekonomskog razvoja, Direktorat za unapređenje konkurentnosti privrede, 2020-2025

Analizirajući obim podrške društvima u vlasništvu žena (Grafikon 6) uočava se da su privredna društva u vlasništvu žena u 2020. godini ostvarila udio od 23% u ukupno odobrenim sredstvima iz Programa, a već u 2021. godini taj procenat je porastao i iznosio je 33%, od ukupno odobrenih sredstava iz Programa za 2021. godinu. U 2022. godini evidentan je ponovni rast udjela u ukupno odobrenim sredstvima i isti je iznosio 36%, da bi u 2023. godini udio bio približno isti i iznosio je 35%. **U 2024. godini došlo je do pada obima podrške ženskim biznisima, pa je 29% sredstava distribuirano za razvoj ženskog preduzetništva, a sličan nivo zadržan je i u 2025. godini – 28%.**

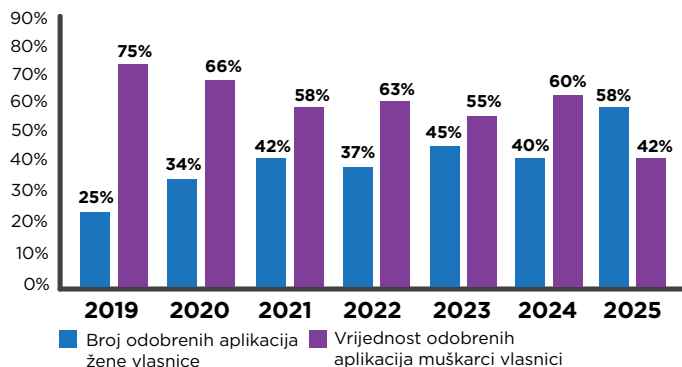
Kako je prikazano na Grafikonu 7, u 2019. godini, od ukupnog **broja odobrenih aplikacija**, 25% su nosioci bile žene, a procenat je rastao naredne dvije godine, na 34% u 2020. godine i u 2021. godini je dostigao 42%. U 2022. godini dolazi do pada broja odobrenih aplikacija, kada je iznosio 37%, da bi u 2023. godini opet došlo do rasta udjela na 45%. U 2024. godini zabilježen je pad nivoa podrške, pa je 40% aplikacija bilo odobreno ženama vlasnicama biznisa. **Međutim, u 2025. godini dolazi do značajnog rasta – od ukupno 78 odobrenih aplikacija, 45 se odnosilo na privredna društva u vlasništvu žena, što predstavlja 58% ukupnog**

broja odobrenih aplikacija. Ovaj izražen porast direktno je povezan sa uvođenjem posebno definisane programske linije za podršku ženskom preduzetništvu, koja je u potpunosti iskorišćena, čime je dodatno ojačana zastupljenost ženskih biznisa u strukturi korisnika programa.

GRAFIKON 6:
Vrijednosni udio u ukupno odobrenim sredstvima segmentirano prema polu

GRAFIKON 7:
Brojčani udio u ukupno odobrenim sredstvima segmentirano prema polu

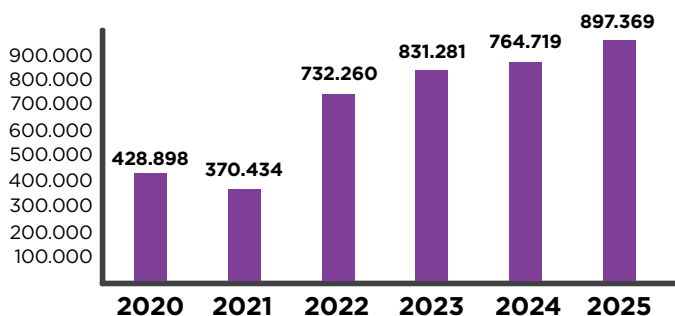

IZVOR: Vizuelizacija SCC na osnovu podataka Ministarstva ekonomskog razvoja, Direktorat za unapređenje konkurentnosti privrede, 2020-2025

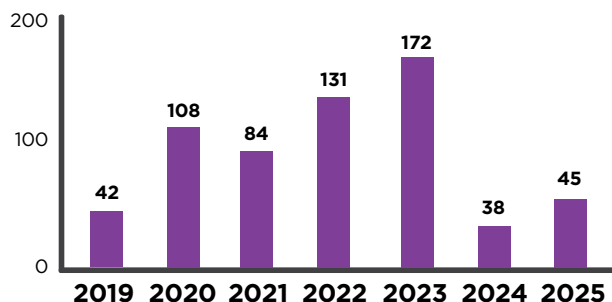
Kako je prethodno navedeno, u 2024. godini nivo finansijske podrške ženskom preduzetništvu bio je manji za 8% u odnosu na 2023. godinu. **U 2025. godini dolazi do ponovnog rasta, pa je tako obim podrške privrednim društvima u vlasništvu žena povećan za 17% u odnosu na prethodnu godinu.**

Istovremeno, zabilježen je i porast broja odobrenih aplikacija za 18%, što dodatno potvrđuje intenziviranje podrške ženama u biznisu, kako u finansijskom, tako i u kvantitativnom smislu. Ovi podaci ukazuju na obnovljenu dinamiku programa i snažniju zastupljenost ženskih biznisa među korisnicima sredstava u 2025. godini.

GRAFIKON 8:
Iznos odobrenih aplikacija privrednim društvima u vlasništvu žena

GRAFIKON 9:
Broj odobrenih aplikacija privrednim društvima u vlasništvu žena

IZVOR: Vizuelizacija SCC na osnovu podataka Ministarstva ekonomskog razvoja, Direktorat za unapređenje konkurentnosti privrede, 2020-2025

Kontinuiran rast ženskog preduzetništva

U prethodnih sedam godina evidentan je stabilan rast broja privrednih društava u vlasništvu i/ili onih kojima upravljaju žene. Do kraja 2024. godine njihov udio u ukupnom broju privrednih društava dostigao je 26,22%, što predstavlja značajan strukturni pomak u poslovnom ambijentu Crne Gore.

Brži rast vlasništva u odnosu na upravljačku ulogu

Rast broja privrednih društava u vlasništvu žena (21%) dinamičniji je u odnosu na rast broja društava kojima žene upravljaju (11%). Ova razlika ukazuje da formalno vlasništvo ne prati u istoj mjeri i rast upravljačkog uticaja žena, što je važan indikator stvarne ekonomske aktivnosti žena.

I dalje prisutne prepreke u pristupu finansijama

Analiza pokazuje da privredna društva kojima upravljaju žene dominantno imaju izazove u pristupu finansijama. Projekat ŽIG „Ženski biznis“ predstavlja ciljanu intervenciju usmjerenu ka prevazilaženju dijela tih prepreka, uz već ostvarene rezultate u institucionalnom umrežavanju i prepoznatljivosti ženskih biznisa.

Visok nivo realizacije Programa za 2025. godinu

Program za unapređenje konkurentnosti u 2025. godini ostvario je iskorišćenost budžeta od 91,7%, uz povećanje ukupno plasiranih sredstava za 21% u odnosu na 2024. godinu, što potvrđuje kontinuitet i snažniju budžetsku podršku razvoju privrede.

Značajno povećanje broja odobrenih aplikacija za ženske biznise

U 2025. godini 58% odobrenih aplikacija odnosilo se na privredna društva u vlasništvu žena. Ovaj rast je direktno povezan sa uvođenjem posebne programske linije za podršku ženskom preduzetništvu, koja je u potpunosti iskorišćena.

Stabilan vrijednosni udio sredstava za ženske biznise

Iako je broj odobrenih aplikacija za privredna društva u vlasništvu žena značajno porastao, njihov udio u ukupno dodijeljenim sredstvima zadržan je na približno istom nivou - 28%, što je posljedica strukture budžeta i dominantnih sredstava opredijeljenih za proizvodne sektore.

Strateški zaokret ka većim pojedinačnim grantovima

Od 2024. godine evidentan je prelazak sa manjih disperzovanih grantova na veće pojedinačne iznose (oko 20.000 eura po aplikaciji), čime se omogućavaju ozbiljnija investiciona ulaganja i dugoročnije jačanje konkurentnosti.

Unaprijeđena transparentnost i rodna integracija programa

Implementacijom preporuka iz prethodne Rodne analize (prepoznavanje Žiga „Ženski biznis“ kao validnog kriterijuma i uvođenje bodovanja aplikacija), unaprijeđen je nivo transparentnosti i objektivnosti postupka dodjele sredstava.

PREPORUKE

- Nastavak praćenja učestalosti korišćenja sredstava po korisnicima, kako bi se obezbijela ravnomjernija raspodjela podrške među većim brojem privrednih subjekata. Imajući u vidu da je Ministarstvo već uvažilo prošlogodišnju preporuku SCC-a i uvelo ograničenje u pogledu periodičnosti dodjele sredstava istom korisniku, važno je nastaviti dosljednu primjenu i evaluaciju ovog kriterijuma, kako bi se osigurao širi obuhvat programa i dugoročno jačanje konkurentnosti privrede.
 - Nastaviti praksu bodovanja, odnosno vrednovanja svake od podnijetih aplikacija, da bi se svakom podnosiocu zahtjeva omogućilo učestvovanje, a najkvalitetnijim aplikacijama se dodijelila sredstva.
 - Izrada ex post analize koja će pokazati stvarne efekte koji dodijeljena podrška ima na konkretno privredno društvo, kao i na ekonomiju Crne Gore. U tom smislu, potrebno je definisati ključne indikatore na osnovu kojih bi se mogli izvesti zaključci o konkretnim efektima određenih programskih linija (npr. indikator može da bude povećanje broja zaposlenih, zatim povećanje poslovnih prihoda, povećanje poreza na dobit, itd).
 - S obzirom da pristup finansijama predstavlja jednu od najvećih barijera razvoju ženskog preduzetništva, potrebno je povećati obezbjeđenje kapitala za njihov biznis. Manja ulaganja nijesu uvijek dovoljna kako bi postigli cilj, a to je da privredna društva u vlasništvu žena unaprijede svoje poslovanje. U tom smislu povećanje sredstava za konkretne programske linije je sljedeća preporuka koju nadležno ministarstvo treba uzeti u obzir da bi se unaprijedio pristup finansijama. Navedeno je u velikoj mjeri implementirano kroz Program iz 2024. i 2025. godine gdje je prosječna vrijednost podrške značajno povećana.
 - Preporučuje se razmatranje proširenja obuhvata djelatnosti koje su prihvatljive za učesnike u Programu za unapređenje konkurentnosti. U 2025. godini dominantan dio budžeta (81% ukupne vrijednosti Programa) bio je opredijeljen za Programsku liniju za unapređenje proizvodnih kapaciteta u prehrambenoj industriji, dok su brojne druge djelatnosti bile isključene iz mogućnosti apliciranja. Takva struktura programa, iako opravdana strateškim ciljevima jačanja domaće proizvodnje, značajno je suzila krug potencijalnih korisnika i ograničila pristup podršci velikom broju privrednih subjekata iz drugih sektora.
 - Prilikom donošenja odluka o dodjeli podrške u okviru programa podsticaja, preporučuje se nastavak korišćenja Žiga „Ženski biznis“ kao validnog kriterijuma za potvrdu rodne komponente vlasništva i upravljanja. Imajući u vidu da je u Programu za unapređenje konkurentnosti za 2025. godinu Žig već prepoznat kao relevantan dokaz ispunjenosti kriterijuma definisanih međunarodnim standardom IWA 34, preporuka je da se takva praksa institucionalizuje i zadrži i u narednim programskim ciklusima. Žig „Ženski biznis“ potvrđuje da su ispunjeni međunarodno priznati kriterijumi koji se odnose na žensko preduzetništvo, čime se osigurava objektivna i standardizovana verifikacija rodne komponente. Javno dostupan online registar privrednih društava nosilaca Žiga dodatno olakšava proces provjere i donošenja odluka, povećavajući transparentnost i efikasnost selekcije korisnika. Kontinuiranom primjenom ovog kriterijuma doprinosi se jačanju suštinskog ženskog liderstva i upravljačke uloge, a ne samo formalnog vlasništva, čime se obezbjeđuje da podrška bude usmjerena ka stvarnoj ekonomskoj participaciji žena u poslovanju.
 - Nastaviti sa započetom praksom javnih konsultacija prije definisanja pojedinačnih programskih linija i s njima povezanih iznosa, kako bi korisnici sredstava imali priliku da utiču na kreiranje programa, koji treba da oslikavaju realne potrebe privrednih subjekata.
-

Unapređenje javno-privatnog dijaloga

Konstruktivan.

Blagovremen.

Kontinuiran.

Dvosmjeran.

Otvoren.

RIMSKI TRG 46 / 81000 PODGORICA, CRNA GORA
MAIL: SCC@SCC.ORG.ME

<https://scc.org.me>

